

Vyjádření k domu č. 1502 v Praze II Novém Městě

Dům čp.1502 s klasicistně-historizující fasádou v Revoluční 30 patří mezi nájemní domy, které tvoří nejstarší stavební vrstvu pražské „Ringstrasse“. Klasicistní jádro tohoto pražského korza – vedoucího od prvního Řetězového mostu (1841) na jedné straně k řetězovému mostu Františka Josefa I. na druhé straně – vzniklo založením Starých alejí na místě budoucích Příkopů, jak ukazuje plán Prahy J. D. Hubera z roku 1769. V druhé, vlastní fázi budování velkoměstské třídy zde vyrostly postupně městské bankovní paláce, obchodní i nájemní domy, které patří pro své kvality nebo autorské určení neodmyslitelně k Praze 19. století. Silným impulsem pro stavební boom se stalo nejen politické uvolnění po vyhlášení únorové ústavy roku 1861. K jeho povzbuzení přispěla také snaha nové české reprezentace dohnat Vídeň, kde byla vypsaná soutěž na zastavení pozemků na zrušených hradbách již roku 1858.

Charakter zástavby na obou koncích pražské „Ringstrasse“ se od počátku lišil. Směrem k Řetězovému mostu a prvnímu vltavskému nábřeží s pomníkem císaře Františka I. vznikala velkoměstská zástavba současně s vídeňskými paláci vrcholného historismu. Vliv vídeňského Robertshoffu od E. van der Nülla a A. von Siccardsburga vidíme v nárožních rizalitech nájemního paláce Lažanských s kavárnou (1861–1863) čp. 1012, vystavěného ve stylu francouzské neorenesance podle projektu Ignaze Ullmanna. Výstavba z druhé strany korza se rozeběhla o něco později, krátce před položením základního kamene k řetězovému mostu Františka Josefa I., 13. 5. 1868 v neogotickém tvarosloví. Zde se uplatnil jiný než vídeňský vkus – ordisch-lefeuvův systém byl původně vyvinut pro londýnský Albert Bridge. Tento stylový import vtipně využila neogotická fasáda Eliščiných vanových lázní od známé dvojice propagátorů železných konstrukcí – Otto Ehlena a J. Kanderta (1868–1870). Současně s tímto objektem se stavěl nájemní dům čp. 1502 – II. Stavbám předcházela v únoru 1868 dražba pozemků patřících k domu čp. 1248-II. Tato dražba se týkala tří parcel: první, označenou písmenem A, zakoupili Ehlen a Kandert (člen městské rady), dnešní 1502-II zakoupila jako pozemek B Juliana Hakliková. Jejím sousedem se stal významný textilní podnikatel Friedrich Ignaz Kubinsky, který zakoupil pozemek C. Na obecní náklady vybuďovalo město ještě před prodejem stoku.

Podle bodu 11 vyhlášených pravidel dražby se „každý, kdož koupí to některé stavení, zavazuje se, že nejdéle do tří let vystaví na něm budovu dle plánu úřadem příslušným stvrzeného“. Pani Hakliková předložila plán 31. 7. 1869. Komise ve složení místopřisežného stavebního znalce Johanna Bělského, inženýra A. Podlahy, městského stavitele Antonína Stýbla, kominického mistra Antonína Peřiny, magistrátního sekretáře Hollana a Johanna Haklika, zástupce majitelky, pak podle něj budoucí dům podrobně projednala. Je důležité připomenout tehdejší standard i mimořádnost technického řešení, tak jak ho pro dům čp. 1502-II dokládá zmíněné úřední vyjádření z 31. 7. 1869, protože úpravy z let 1950, 1972 a 1995 dispozici i fasádu značně pozměnily. Standard představoval podsklepený třípatrový obytný dům. Sklep i přízemí byly klenuté, železné prvky jako bylo zábradlí hlavního schodiště, konzoly a střecha pavlačí odpovídaly dobové představě o ohněvzdornosti. Mimořádná byla zvýšená půda s „novodobou“ konstrukcí krovu, která zvedla trámy na volně stojící pilíře a stěny. Fasáda byla podle komise přiměřená, pouze dva rizality bylo třeba zohlednit při řešení odvětrávání domu a zaplatit překročení uliční čáry. Do volného prostoru ulice vybíhaly také dvojice „otevřených“ balkonů v prvním i

druhém patře, které přesahovaly uliční čáru o povolené 3 stopy a 6 palců. Majitelka domu 1502-II se od září 1869 do dubna 1870 snažila několikaletými změnami vylepšit dispozici, aby mohla zažádat o užívání domu a využít lhůtu k osvobození od daně. Poté co získala postupně souhlas se změnou šnekovitého schodiště do sklepa a přeložení potrubí (9. 9. 1869), přeložením toalet na zvláštní malou pavlač (9. 12. 1869) a odvětrávání spíží obou bytů vložem druhého světlíku, získal dům 30. 4. 1870 dobrozdání o částečném užívání od „Termine-Georgi“ čili sv. Jiří 23. 4. toho roku. K užívání komise schválila obchod s přílehlým bytem v přízemí, byt ve 2. patře o 3 pokojích, předsíni, alkovně, kuchyni a spíží a dva byty ve 3. patře o třech pokojích bez alkovny, s předsíni, kuchyní a spíží. Ještě 4. 8. 1874 se prováděly v domě „nějaké opravy“. Roku 1877 je zmiňovaný, v souvislosti s přívodem vody do kašny na dvoře, nový majitel Josef Budan.

Ze zprávy o částečném využívání domu od dubna 1870 vyplývá několik důležitých detailů. Dům byl v té době sice dispozičně hotový, jako dvojtrakt s pavlačí a dvěma krátkými křídly do dvora. Vstupní vestibul v krajní ose vedl ke schodišti umístěnému v rohu dispozice. Nejdražší podlaží, tedy 1. poschodí, čekalo na dokončení. Obdobně jako dispozice, jejíž změny prováděl v roce 1869 stavitel Stuchlík, mohla se fasáda v detailech proměnit, resp. dokončit. Průčelí domu odráží neustálený názor stavebnice i stavitele na aktuální podobu obytného nájemního domu na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 19. století. Fasáda o devíti osách má v každém podlaží odlišný typ oken. V přízemí zakončoval výkladce klasicistní půlkruhový uzávěr, oblíbený pro parter i ve druhé polovině 19. století – např. dům U Vratislavů A. Wiehla a Jana Zeyera, čp. 317 z roku 1877. V následujících podlažích, s výjimkou rizalitů, se střídaly segmentový záklenek, půlkruhově zakončená okna a okna se zakulacenými rohy v posledním patře, oblíbené od padesátých let 19. století, např. na stavbách stavitele Maliczkyho. Typ ležatých oválů sansovinoviských okýnek, užitých na pražské okružní třídě Ullmanem v bankovním paláci Böhmsche Sparkasse (1858–1861), osvětloval zvýšenou půdu. Mimořádné řešení představují dvě dvojice „otevřených“ balkonů, uváděné už ve zprávě o schválení plánu z roku 1869. Francouzská okna vkomponovaná do varianty serliany, tj. okna děleného do tří částí s širším a vyšším středním oknem a nižšími postranními díly, nemají v pražské zástavbě v této podobě obdobu. Neobvyklý je typ řídké, jakoby síťové mříže z páskového železa, která připomíná pavézu, tj. s vysoce převýšeným horním okrajem, před středním oknem této serliany. Řešení mělkých balkonů před vysokými francouzskými okny mělo na pražském korzu v té době obdobu u kovových balkonů na fasádě reprezentativního Haasova obchodního domu. Jeho ušlechtilá a monumentální neorenesanční fasáda z let 1869–1871 odráží ovšem zcela jiné možnosti než měla neznámá Juliana Hakliková, neboť obchodní dům na Příkopě patřil významné vídeňské obchodní firmě Haas a synové. Z monografie Martina Horáčka o neorenesanci v českých zemích je zřejmé, že neorenesanční kovové balkonové zábradlí je v této konfiguraci ojedinělé a lze ho chápat jako počátek pozdějších příkladů novorenesančních fasád s kovovými balkony provedenými např. Achillem Wolfem v pražském nájemním domě U zlaté váhy čp. 303 (1886). Monografie evropské neorenesanční architektury, jako je sborník k sympoziu o historismu *Neo-Renaissance. Ansprüche an einen Stil* od editorů Waltera Krause, Heidrun Laudel a Winfrieda Nerdingera, uvádí také pouze jeden příklad neorenesanční balkonové mříže, resp. její předlohy – zámek Chenonceau publikovaný Wilhelmem Lübkiem v *Geschichte der Architektur* (1855). Komentář k Lübkeho textu

konstatuje, že tento typ byl v Německu vnímán jako stylově hybridní protiklad italsky inspirované neorenesance.

Dům čp. 1405 na konci dnešní Revoluční třídy patří do skupiny nájemních domů, určených Petrem Šámalem, v disertační práci „Výzdoba pražské obytné budovy od 60. let 19. století do první světové války“, jako soubor budov s objednavatelskou ikonografií. Její existenci v typizované dekoraci fasád není snadné odhalit a pro její přesnější určení je nezbytná důkladná znalost jednotlivých stavebníků a jejich zázemí. Na fasádě domu čp. 1403 Revoluční 28 pro textilního podnikatele Kubinzkyho se osobnost podnikatele připomíná v nenápadném detailu větvičky s listy a tobolkami bavlníku umístěnými na balkonových konzolách v 1. patře, zároveň s gryfem. Toto bájně zvíře se stalo součástí jeho nově získaného erbu podnikatele a odkazovalo vřetenem s navíjenou nití na rodinnou tradici založenou první přádelnou bavlněných látek v Čechách (1844). V případě domu čp. 1502 upozornil Šámal na nezvyklou konzolu s mužskou hlavou, vsazenou do všech supraport 1. patra. Hlava je silně individualizovaná a zobrazuje muže s kučeravými vlasy a s pevně zapnutým nákrčníkem. Budan v sedmdesátých letech 19. století odkoupil dům od Juliany Haklikové, která při prvním dobrozdání o užívání domu 1. patro vynechala. Mohlo se ještě dokončit podle požadavků obyvatele nejdražšího bytu. Jím se stal právě Budan, který se prosadil na světovém trhu jako výrobce francouzských hlazených (glazé) rukavic. Vstoupil roku 1824 v Praze do učení u francouzského rukavičkáře, roku 1855 zakoupil v Paříži stroj umožňující průmyslovou výrobu rukavic podle metody Xaviera Jouvina a roku 1869 získal na světové výstavě v Paříži zlatou medaili. S tímto úspěchem zřejmě souviselo osazení konzol a doplnění fasády věnci se stuhami. Třetím domem s podnikatelskou symbolikou v této části bývalé Eliščiny třídy je dům čp. 1247 v Revoluční 26. Dům pro obchodníka Mojžíše Picka, který vedl prodej mouky a luštěnin, projektovali a vystavěli v letech 1875–1876 Václav Kaura a Alois Doubrava.

Závěr: Dům čp. 1502-II z let 1869–1870 představuje dnes ojedinělou klasicistně-historizující vrstvu nájemní pražské architektury na nově budovaném velkoměstském okruhu. Udržuje stylovou pestrost, která je podstatným rysem všech okružních tříd 19. století, zejména v osobité fúzi stylových poloh. Fasáda si navíc uchovala cenné detaily, které ji umožňují interpretovat jako součást souboru staveb s individualizovanou objednavatelskou ikonografií. Pro všechny výše uvedené důvody doporučuji dům zachovat.

V Praze, 18. srpna 2015

Tatjana Petrasová